Sivistysvaliokunta

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (HE 75/2023 vp)

Sivistysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä asiantuntijalausuntoa koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (HE 75/2023 vp). Valiokunta on pyytänyt lausuntoa koulutusta koskevien etuuksien osalta.

Esityksen tausta

Esityksellä toteutetaan pääministeri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjausta indeksitarkistusten tekemättä jättämisestä osana julkisen talouden tasapainottamistoimenpiteitä sekä työllisyyden lisäämistä. Esityksellä toteutetaan myös hallitusohjelman kirjausta lapsiperheiden toimeentulon parantamisesta nostamalla alle kolmevuotiaiden lapsilisää, lisäämällä lapsilisien yksinhuoltajakorotusta, kehittämällä opiskelijoiden huoltajakorotusta ja korottamalla lapsilisää monilapsisille perheille.

Keskeinen sisältö

Indeksitarkistusten jäädytys

Esityksessä ehdotetaan, että tiettyihin kansaneläke- ja elinkustannusindeksiin sidottuihin etuuksiin ja etuuslakien rahamääriin ei tehdä indeksitarkistusta vuosina 2024–2027. Toisin sanoen niiden määrä säilyisi vuoden 2023 tasossa.

Indeksitarkistusten tekemättä jättäminen eli etuuksien tason jäädytys toteutettaisiin säätämällä määräaikainen, vuosina 2024-2027 voimassa oleva laki, *laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027*. Laki koskisi sairausvakuutuslain mukaisten päivärahaetuuksien vähimmäismäärää, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain mukaisen ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärää, työttömyysturvalain mukaisen peruspäivärahan, peruspäivärahan korotusosan ja lapsikorotuksen määrää, lasten kotihoidon tuesta ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaisia etuuksia, yleisestä asumistuesta sekä eläkkeensaajan asumistuesta annettujen lakien mukaisia rahamääriä, opintotukilain mukaista opintorahaa, opintorahan huoltajakorotusta ja oppimateriaalilisää, aikuiskoulutusetuuksista annetun lain mukaista aikuiskoulutustuen perusosaa sekä kansainvälistä suojelua ha-

kevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain mukaista vastaanottorahaa ja käyttörahaa. Ehdotetussa laissa mainittuja etuuksia ja etuuslakien rahamääriä ei tarkistettaisi kansaneläke- tai elinkustannusindeksillä vuosina 2024–2027.

Indeksitarkistusten jäädyttäminen ei koskisi eläkkeitä sekä luopumistuen täydennysosaa, vammaisetuuksia, rintamalisiä, elatustukea, sotilasavustuksen perusavustusta sekä toimeentulotuen perusosaa.

Lisäksi eläkkeensaajan asumistuesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että asumistuessa huomioon otettavien lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannusten määriä, keskimääräisiä asumismenoja sekä asumismenojen enimmäismääriä ei tarkistettaisi vuosina 2024–2027. Näitä koskevat rahamäärät säilyisivät siten saman suuruisina, kuin mitä niistä on säädetty valtioneuvoston asetuksella (977/2022) eläkkeensaajan asumistuen määräytymisperusteista vuodelle 2023.

Ehdotetun jäädytyksen soveltaminen on sidottu kansaneläkeindeksin muutokseen siten, että kansaneläkeindeksin saavuttaessa pisteluvun 2009 jonain lain voimassaolovuotena indeksitarkistusten jäädytys lakkaisi ja ehdotetussa laissa mainitut, jäädytyksen piirissä olevat etuudet ja rahamäärät nousisivat tämän jälkeen voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että kansaneläke- ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien tarkistusten jäädytyksen vaikutus etuuksien ja rahamäärien reaaliseen tasoon voisi olla enintään 10,2 prosenttia. Toteutettavaa indeksitarkistusten jäädytystä ei kuitenkaan olisi tarkoitus kompensoida myöhemmin vaan muutos on tarkoitettu pysyväksi.

Lapsilisän korotukset

Lapsilisälakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että neljännen ja sitä useamman lapsen lapsilisää sekä lapsilisän yksinhuoltajakorosta korotettaisiin 10 eurolla lasta kohden kalenterikuukaudessa. Lisäksi ehdotetaan, että alle kolmevuotiaasta lapsesta maksettavan lapsilisän määrää korotetaan 26 eurolla lasta kohden kalenterikuukaudessa.

Vaikutukset julkiseen talouteen

Kansaneläkeindeksin kehitys on sidottu kuluttajahintojen kehitykseen, jota on vaikea etukäteen ennustaa. Mikäli inflaatio kiihtyy, indeksitarkistusten jäädytyksen vaikutus suurenee tai jos inflaatio hidastuu, indeksitarkistusten jäädytyksen vaikutus pienenee. Esityksen pohjana on valtiovarainministeriön ennuste talouden ja kustannustason kehityksestä.

Ehdotettu lakisääteisten indeksitarkistusten tekemättä jättäminen alentaa etuusmenoja yhteensä 239 miljoonaa euroa vuonna 2024 ja 549 miljoonaa vuonna 2027. Ottaen huomioon verovaikutukset jäädytyksen johdosta julkisten menojen arvioidaan alenevan 167 miljoonaa euroa vuonna 2024 ja 384 miljoonaa euroa vuonna 2027.

Lapsilisän korotukset lisäävät valtion menoja noin 54,5 miljoonaa euroa vuonna 2024 ja 65 miljoonaa vuodesta 2025 lukien.

Esityksen yhteisvaikutukset: Yhteensä julkisten menojen arvioidaan alenevan noin 320 miljoonaa euroa, josta valtion osuus 280 miljoonaa euroa ja kuntien osuus 40 miljoonaa euroa.

Indeksitarkistusten tekemättä jättämisen arvioidaan valtiovarainministeriön arvion mukaan vahvistavan työllisyyttä 22 700 työllisellä.

Koulutusta koskevat etuudet

Indeksitarkistusten tekemättä jättäminen koskee opintotukilain mukaista opintorahaa, opintorahan huoltajakorotusta ja oppimateriaalilisää, aikuiskoulutusetuuksista annetun lain mukaista aikuiskoulutustuen perusosaa sekä Kelan kuntoutuslain mukaisen ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärää.

Opintotukilain mukaisen opintorahan määrä vaihtelee. Määrään vaikuttavat opiskelijan ikä, siviilisääty, asumismuoto sekä koulutusaste. Korkein opintoraha, 279,38 euroa kuukaudessa vuonna 2023, on itsenäisesti asuvalla 18 vuotta täyttäneellä opiskelijalla. Indeksitarkistusten jäädytyksen vaikutus olisi euromääräisesti suurin heillä.

Itsenäisesti asuvan opintoraha 1.8. lukien, 18 vuotta täyttänyt henkilö, €/kk					
	2023	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
KEL indeksillä korotettu	279,38	295,01	300,89	306,00	312,19
Indeksijäädytyksen vaikutus		-15,63	-21,51	-26,62	-31,70

(Tässä esitetty indeksitarkistuksen jäädytyksen vaikutus perustuu hallituksen esityksen valmistelussa käytössä olleeseen ennusteeseen, ei todelliseen vuodelle 2024 vahvistettuun KEL-indeksiin).

Oppimateriaalilisä säilyisi vuoden 2023 tasossa eli 52,24 e/kk. Mikäli indeksitarkistus tehtäisiin oppimateriaalilisä nousisi vuonna 2024 n. kolme euroa/kk.

Alaikäistä lasta huoltavan opiskelijan opintoraha on 1.8.2023 lukien 401,43 euroa kuukaudessa, josta huoltajakorotuksen osuus on 122,05 euroa (määräaikainen huoltajakorotuksen 10 e/kk korotus on päättymässä 31.12.2023). Valmisteilla on hallituksen esitys opintotukilain muutoksista ja tarkoituksena on tehdä huoltajakorotukseen 30 euron tasokorotus 1.1.2024 lukien. Indeksitarkistusten jäädytys koskisi myös tasakorotettua huoltajalisää. Huoltajakorotuksen tasokorotus osaltaan kompensoisi indeksitarkistuksen jäädytyksen vaikutuksia.

Indeksitarkistusten jäädytyksen takia aikuiskoulutusten perusosa säilyy samana kuin vuonna 2023 eli 30,74 e/pv (660,91 e/kk). Peruosan jäädytys vaikuttaa myös tuen ansio-osaan. Jäädytyksen euromääräinen vaikutus tukeen riippuu tuen perusteena olevasta palkasta. Perustepalkan ollessa alle 2500 e/kk, jäädytyksen vaikutus olisi ensi vuonna n. 22 e/kk ja perustepalkan ollessa tätä enemmän vaikutus olisi n. 60 e/kk. Hallitusohjelmassa on linjattu aikuiskoulutustuen lakkauttamisesta, joten tämän myötä etuudensaajamäärät tulisivat kääntymään laskuun ensi vuoden jälkeen.

Kelan kuntoutuslain mukaisen ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärä säilyy vuoden 2023 tasossa eli 36,91 euroa arkipäivältä (n. 922,75 e/kk). Mikäli indeksitarkistus tehtäisiin normaalisti, päivärahan määrä nousisi noin kahdella eurolla. Eduskunnalle on annettu hallituksen esitys laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain muuttamisesta (HE 60/2023 vp), jossa esitetään, että ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärä laskettaisiin samalle tasolle kuin muutkin vähimmäismääräiset kuntoutusrahat 1.1.2024 lukien (=31,99 euroon/arkipäivä). Siirtymäsäännöksen vuoksi nykyisiä määriä sovellettaisiin kuitenkin ennen lain voimaan tuloa alkaneisiin kuntoutuksiin.

Voimaantulo

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2024 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024. Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ja laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 54 §:n väliaikaisesta muuttamisesta olisivat voimassa 31.12.2027 saakka. Alle kolmevuotiaan lapsilisän korotusta on tarkoitus soveltaa vasta 1.4.2024 lukien.

Neuvotteleva virkamies Eva Ojala